

Походътъ си срещу Турция Наполеонъ е отлагалъ поради нѣколко причини: 1. несигурността на неговия тилъ, понеже победенитѣ европейски държави сж могли да се възползватъ отъ неговото ангажиране другаде и да възстанатъ; 2. необятността на военния планъ, което му предава характеръ на фантазия¹⁾. 3. страхътъ отъ едно прекомѣрно засилване на Русия, която би станала чрезъ това не по-малко опасенъ противникъ на Наполеонъ отъ Англия; страхътъ отъ Англия, която при започването на военнитѣ действия би се настанила, съ параходитѣ си, твърдо въ Срѣдиземното море и би могла да завладѣе веднага Египетъ, който Наполеонъ сжщо е искалъ да има. Преди Наполеонъ да стигне Солунъ и Цариградъ Англия би могла да бжде на Малта и Сицилия, може да се настани и на Нилъ. Наполеонъ е допускалъ още, че Англия ще бжде принудена чрезъ блокада да иска миръ.

Неговото разочарование, обаче, е било извънредно голѣмо, когато на 21 януарий 1808 год. английскиятъ кабинетъ излиза въ парламента съ следната декларация: „Ако парламентътъ продължава да води войната срещу Наполеона съ сжщата упоритостъ, може да бжде увѣренъ отъ страна на краля, че той ще я води съ още по-голѣма твърдостъ и при познатата издържливостъ на английската раса, тази страшна война ще се свърши съ успѣхъ на Англия“.

Колебанията на Наполеона най-добре се схващатъ отъ думитѣ му, казани на Метерниха на 22 януарий 1807 год.: „На засилването на Русия чрезъ подѣлбата на Турция, Австрия не може да гледа равнодушно. Въ това отношение Австрия и Франция иматъ еднакви интереси. Съобщете на вашия дворъ, че не става още въпросъ за подѣлбата на Турция“.

Това дръзко предизвикателство на Англия поражда въ Наполеонъ нови планове срещу нея, осществими само чрезъ подѣлбата или съ подчинението на Турция. Предизвикалъ противъ себе си всички държави въ Европа, било съ победитѣ си, било съ униженията, които имъ е причинилъ, *Наполеонъ е искалъ да запази съ всички срѣдства своя съюзъ съ Русия, като е разчиталъ само на голѣмитѣ източни амбиции на Александръ I. Каква голѣма роля е игралъ изтокъ въ плановитѣ на Наполеона, показва и неискреностъта, която последниятъ е влагалъ въ тия преговори²⁾.

Министрътъ на външнитѣ работи на Наполеона казва, че Наполеонъ е избѣгвалъ всѣкога да опредѣли по-ясно основата, върху която ще стане дѣлежа на Турция. Това той не е направилъ и въ писмото си до Александръ I отъ 2 априль 1808 г., — което е засѣгало този въпросъ.

Въ Тилзитското съглашение, напримѣръ, се казва: „ако посрѣдничеството на Франция предъ Турция не успѣе, дветѣ държави entendent pour soustraire всички европейски области, изключая Цариградъ и Тракия. Съ това въ сжщностъ нищо не се е разрешавало, но се давало широка основа за интриги и за подозрения. Самъ Талейранъ изтъква, че „това съглашение било съставено отъ Наполеона по начинъ, да може да го тълкува споредъ своитѣ цели“. Чрезъ известни надежди, които откриваше на Русия, последната бѣше поставена спрямо Турция въ едно двусмислено положение. Наполеонъ, като си запазваше свободата на действие, можеше да извлѣча разни искания отъ договора.³⁾ Съ чл. X Франция поема ангажиментъ да помогне на Русия, ако Австрия се обяви срещу Русия при окупирането на тия провинции. Чл. XI постановява, че Русия може да присвоява други провинции отъ Турция само следъ предварително споразумение на двамата императори. Това характеризира наново грамадното значение, което е имала Турция и въ тази епоха и въ моменти, когато чрезъ жертвуването ѝ Наполеонъ е могълъ да добие решителни резултати по други посоки.

Тази шахматна игра на широки мирови основи между двамата силни владѣтели не е могла да продължи дълго и изтокъ почва да става опасенъ даже и за такава могща личностъ, като първия френски императоръ. Войната срещу Турция се забавя, колебанието на Наполеона става се по-очевидно⁴⁾. Поради това, въ края на 1808 г., когато Александръ I прави своята равномѣтка отъ тия преговори и разговори, той не вижда, че е спечелилъ освенъ думи. Въ замѣна на това Наполеоновата блокада срещу Англия нанася голѣми економически загуби на Русия, поради спирането на руския износъ. Презъ 1909 г. се преговаря отново на нѣколко пѣти по

¹⁾ Талейранъ намиралъ плана за праздна мечта. Гл. *Memoires laissés par le prince de Metternich*, Paris 1880 т. II, стр. 144—150.

²⁾ *Napoleon et Alexandre I-er L'alliance russe sous le premier empire* Paris, 1893, т. I, стр. 181, 200, 180—186 сж изложени обширно разнитѣ проекти и разяснения за подѣлбата на Турция между Русия и Франция. Всѣкога, обаче, той е оставалъ вѣренъ на мисълта си, че Цариградъ не може да се отстъпи никому. „Самъ той струва една империя“. *L'occident en Orient* par L. de Juvigny Paris. 1860, стр. 75.

³⁾ *Histoire du prince de Talleyrand*. Paris 1891, т. I, стр. 397.

⁴⁾ При срещата въ Erfurtъ, Наполеонъ предлага на Александръ I да се отложи подѣлбата на Турция и Русия да се задоволи само съ княжествата по Дунава.